

เอกสารวิชาการ (Concept Paper) กิจกรรมถอดบทเรียน

เรื่อง การบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดกลุ่มเยาวชน
โดยสถาบันศึกษาปอเนาะผ่านมิตีศาสนาอิสลาม
ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

จัดทำโดย กลุ่มที่ ๒ กาสะลอง

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรการบริหารงานยุติธรรมระดับสูง รุ่นที่ ๑๖
สถาบันพัฒนาบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม สำนักงานกิจการยุติธรรม
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๘

รายชื่อสมาชิกกลุ่มที่ ๒ กาสะลอง

๑.	พ.ต.อ. โฆษิต	บุญทวี	สำนักงานตำรวจแห่งชาติ
๒.	นางสาวจุฑามาศ	รัตนธรรมวัฒน์	สำนักงานอัยการสูงสุด
๓.	นายชาญวิทย์	พรภัทรรัตน์	บริษัท เมโทรโพลิเทนท์ โลจิสติกส์ จำกัด
๔.	นายธีรเมธ	เทพวิชัยศิลปกุล	กรมการปกครอง
๕.	นายเนติศักดิ์	บุญทอง	กรมสรรพากร
๖.	นายปิยะ	ศรีวิภา	สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน
๗.	นางมูทิตา	เลิศลักษณ์พร	สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย
๘.	นางสาววรรณฤดี	กิจเลิศนภา	บริษัท อินดีด คอเปอเรชั่น จำกัด
๙.	พ.ต.อ. ศาสตรา	อ่อนรัมย์	สำนักงานตำรวจแห่งชาติ
๑๐.	นายสมชาย	เกียรติภราดร	ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้
๑๑.	นางสาทิมา	ทองศรีจันทร์	สำนักงานกิจการยุติธรรม
๑๒.	นางสาวสุณี	มักผล	สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ

การบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด กลุ่มเยาวชน

โดย สถาบันศึกษาปอเนาะ ผ่านมัสยิดศาสนาอิสลาม
ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

ยรศอ
กลุ่มกาสะลอง

❖ ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ผู้ติดยาเสพติดในพื้นที่ชายแดนใต้

> 100,000 คน

เยาวชน

50,000 คน

ปอเนาะมีโรงเรียน: 400 + แห่ง

❖ เป้าหมายและวัตถุประสงค์

ศึกษารูปแบบการดำเนินงานหลักศาสนาอิสลาม
ในการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดกลุ่มเยาวชน
โดยสถาบันศึกษาปอเนาะชายแดนภาคใต้ (ศาสนบำบัด)
เสนอแนะแนวทางส่งเสริม / สนับสนุนการบำบัดฟื้นฟู
ผู้ติดยาเสพติดในกลุ่มเยาวชนโดยสถาบันศึกษาปอเนาะ
ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

❖ แนวทางศาสนบำบัด

หลักคำสอนในอิสลาม

หลักศรัทธา 6 ประการ
(รูกอนอิมาน)

1. การศรัทธาต่ออัลเลาะห์เพียงผู้เดียว
2. การศรัทธาต่อบรรดามลาอิกะห์หรือทูต
3. การศรัทธาต่อบรรดาคัมภีร์
4. การศรัทธาต่อบรรดาศาสดา
5. การศรัทธาวันสิ้นโลก
6. การศรัทธาต่อข้อกำหนดสภาวะการณ

หลักปฏิบัติ 5 ประการ
(รูกอนอิสลาม)

1. การกล่าวคำปฏิญาณตน
2. การละหมาด
3. การจ่ายซะกาต
4. การถือศีลอด
5. การประกอบพิธีฮัจญ์

แผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด
พื้นที่ จ.ยะลา แบบบูรณาการ
ในทศวรรษที่ 68-70

การสนับสนุนงบประมาณ + ทรัพยากร
ให้กับปอเนาะ
บ้านเกาะและหญิง
และ บ้านอุบลรัตน์

รูปแบบการดำเนินการ

- ขั้นตอนการคัดกรองก่อนเข้ารับการบำบัด
- ขั้นตอนระหว่างเข้ารับการบำบัด โดยใช้หลักคำสอน + หลักปฏิบัติของศาสนา
- ขั้นตอนการติดตามภายหลังการบำบัด

❖ วิธีการศึกษา

❖ ปัจจัยสู่ความสำเร็จ

❖ ผลการศึกษา

1. สถาบันศึกษาปอเนาะมีศาสนาอิสลาม เป็นทางเลือกหนึ่งของครอบครัวผู้ติดยา
2. การนำหลักศาสนาอิสลามมาใช้ในการบำบัดฟื้นฟูสร้างความเชื่อมั่นให้กลับคืนสู่สังคมอย่างมั่นใจ
3. ยังขาดการสนับสนุนทรัพยากร งบประมาณจากภาครัฐ
4. รัฐบาลต้องกำหนดให้การบำบัดฟื้นฟู ผ่านมัสยิดศาสนา เป็นทางเลือกให้กับผู้ติดยาเสพติดที่นับถือศาสนาอิสลาม

❖ ข้อเสนอ

- ❏ คู่มือวิธีปฏิบัติที่เป็นมาตรฐาน
- ❏ การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐอย่างจริงจัง

❖ นวัตกรรม

++ Model การนำสถาบันศึกษาปอเนาะ
มาเป็นสถานบำบัดฟื้นฟู

(ที่สามารถนำไปใช้กับพื้นที่ชุมชนมุสลิมทั่วประเทศ) ++

๑. ที่มาและความสำคัญของปัญหา :

ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ประกอบด้วยจังหวัด ปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสงขลา มีปัญหา ยาเสพติดรุนแรงและขยายมากขึ้น มีเยาวชนที่ติดยาเสพติดประมาณ ๕๐,๐๐๐ คน ส่งผลให้เยาวชนที่ติด ยาเสพติดต้องออกจากระบบการศึกษาและการประกอบอาชีพ นำไปสู่ปัญหาครอบครัว ชุมชน และสังคม ปัจจุบันกระบวนการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดโดยหน่วยงานของรัฐ จะดำเนินการตามภารกิจของหน่วยงาน ที่รับผิดชอบในรูปแบบที่คล้ายคลึงกันทั่วประเทศ และยังขาดการนำหลักการของแต่ละศาสนามาใช้ร่วมหรือ เป็นทางเลือกในการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด ส่งผลให้เยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ส่วนใหญ่นับถือ ศาสนาอิสลามที่ต้องคดีติดยาเสพติดและอยู่ในสถานบำบัดฟื้นฟูของรัฐต้องขาดหลักยึดเหนี่ยวทางศาสนา

อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันสถาบันศึกษาปอเนาะในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เป็นสถานบำบัดฟื้นฟู ผู้ติดยาเสพติดที่ใช้มีศาสนาอิสลามมาเป็นเครื่องมือหรือหลักยึดเหนี่ยวในการบำบัดฟื้นฟูเริ่มมีบทบาท เข้ามาเป็นทางเลือกในการบำบัดฟื้นฟูเยาวชนผู้ติดยาเสพติด และประชาชนในพื้นที่นิยมนำบุตรหลานมารับ การบำบัดฟื้นฟูเพิ่มมากขึ้น ขณะที่สถานบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดตามหลักศาสนาอิสลามในพื้นที่ยังขาด มาตรฐานและขาดการสนับสนุนจากภาครัฐอย่างต่อเนื่องและจริงจัง ดังนั้น หากได้มีการศึกษาการดำเนินงานและ สนับสนุนสถานบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดโดยสถาบันศึกษาปอเนาะในพื้นที่ที่ดำเนินการตามหลักการศาสนา อิสลามอย่างจริงจัง จะส่งผลให้เยาวชนที่ติดยาเสพติดและได้รับการบำบัดจนหายแล้วมีความพร้อมกลับคืน สู่สังคมอย่างมั่นใจและสามารถดำเนินชีวิตตามหลักการของศาสนาได้อย่างถูกต้องมากขึ้น นอกจากนี้ ภาครัฐ จะได้แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อเป็นเครื่องมือ บูรณาการการทำงานร่วมกันของทุกภาคส่วนได้อย่างยั่งยืนและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

๒. วัตถุประสงค์ในการศึกษา :

๒.๑ เพื่อศึกษารูปแบบการดำเนินงาน หลักศาสนาอิสลาม และปัญหาอุปสรรคในการบำบัดฟื้นฟู ผู้ติดยาเสพติดกลุ่มเยาวชนโดยสถาบันศึกษาปอเนาะผ่านมีศาสนาอิสลามในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

๒.๒ เพื่อเสนอแนะแนวทางส่งเสริมและสนับสนุนการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดกลุ่มเยาวชน โดยสถาบันศึกษาปอเนาะผ่านมีศาสนาอิสลามในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

๓. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง :

๓.๑ หลักคำสอนในศาสนาอิสลามจากคัมภีร์อัลกุรอาน โดยชาวมุสลิมจะต้องยึดหลักคำสอน ศาสนาอิสลาม ๒ หลักในการดำเนินชีวิต ได้แก่

๓.๑.๑ หลักศรัทธา ๖ ประการ (รูกันอิหม่าน) ประกอบด้วย

(๑) การศรัทธาต่ออัลลอฮ์เพียงผู้เดียว อิสลามถือว่าในสากลจักรวาลทั้งหลายมีพระเจ้า ที่เที่ยงแท้เพียงองค์เดียวที่เป็นผู้สร้างสากลจักรวาลและเป็นผู้บริหารควบคุม

(๒) การศรัทธาต่อบรรดามลาอิกะฮ์หรือเทวดา ซึ่งจะเป็นผู้หน้าที่เป็นสื่อกลางระหว่างพระ ผู้เป็นเจ้ากับศาสนิกทั้งหลาย มลาอิกะฮ์คืออำนาจแห่งความดี อำนาจแห่งความชั่วคือชัยตอนหรือซาตานหรือมาร

(๓) การศรัทธาต่อบรรดาคัมภีร์ มุสลิมต้องเชื่ออย่างแน่วแน่ว่าอัลลอฮ์ได้ทรงประทานคัมภีร์ ลงมาแก่บรรดานบีและรอซูล (ศาสนทูต) ของพระองค์เพื่อเป็นทางนำแก่ปวงบ่าวทั้งหลาย คัมภีร์ที่อัลลอฮ์ทรงประทาน แก่คนสุดท้าย (นบีมุฮัมมัด) เป็นคัมภีร์ที่ประเสริฐที่สุดและเป็นคัมภีร์สุดท้ายคือคัมภีร์อัลกุรอาน

(๔) การศรัทธาต่อบรรดาศาสนทูต โดยศาสนทูตหรือผู้ได้รับมอบหมายหน้าที่ ให้ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีตามบทบัญญัติของพระเจ้าทำการเผยแผ่บทบัญญัตินั้นแก่มวลมนุษยชาติ (รอซูล) โดยท่านนบีมุฮัมมัดเป็นรอซูลท่านสุดท้าย พระองค์เป็นแบบอย่างที่ดีตามบทบัญญัติของอัลลอฮ์ และทรงเป็นผู้เผยแผ่บทบัญญัตินั้นแก่มวลมนุษยชาติอีกด้วย

(๕) การศรัทธาวันสิ้นโลกและการเกิดใหม่ในวันปรโลก โดยโลกในปัจจุบันว่า "โลกดุนยา" เป็นโลกที่ไม่จีรังยั่งยืน รวันแห่งการแตกสลายเรียกว่า "วันกียามะฮฺ" ซึ่งเป็นวันพิพากษาหรือวันกำเนิดปรโลก โลกใหม่ที่เกิดขึ้นในวันดังกล่าวเป็นโลกอมตะ เรียกว่า "โลกอาคีรัต" มนุษย์และสรรพสิ่งทั้งหลายที่เกิดขึ้นในโลกนี้จะมีชีวิตเป็นนิรันดร์ ทุกชีวิตที่ตายไปแล้วจะกลับฟื้นคืนชีพอีกครั้งหนึ่งเพื่อชำระผลกรรมที่ทำไว้สมัยที่มีชีวิตอยู่ มุสลิมผู้ศรัทธาในวันพิพากษาและสร้างสมความดีไว้มากจะได้ไปสู่ปรโลกพบกับชีวิตนิรันดร์

(๖) การศรัทธาต่อการกำหนดสถานะการณ มุสลิมต้องศรัทธาว่าสรรพสิ่งทั้งหลายในสากลจักรวาลนี้ล้วนเกิดขึ้นมาและดำเนินไปตามอำนาจและกฎเกณฑ์ของอัลลอฮ์ทั้งสิ้น

๓.๑.๒ หลักปฏิบัติ ๕ ประการ (รูกันอิสลาม) ประกอบด้วย

(๑) การกล่าวคำปฏิญาณตน "ฉันขอปฏิญาณว่าไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากอัลลอฮ์ และฉันขอปฏิญาณว่า มุฮัมมัดคือศาสนทูตของอัลลอฮ์" มีใจความว่า เป็นการยืนยัน ยอมรับและยึดมั่นที่จะเคารพภักดีต่ออัลลอฮ์เพียงผู้เดียว และการยอมรับว่าอิสลามคือศาสนาที่เที่ยงแท้

(๒) การละหมาด เป็นการแสดงความเคารพต่อพระเจ้า เป็นการปฏิบัติเพื่อแสดงความภักดีต่อพระเจ้า การสำรวมจิตระลึกถึงพระเจ้า การละหมาดเป็นการขัดเกลาจิตใจให้สะอาดบริสุทธิ์อยู่ตลอดเวลา

(๓) การจ่ายซะกาต คือการที่มุสลิมผู้ที่มีทรัพย์สินจะจ่ายจำนวนหนึ่งจากทรัพย์สินของเขาแก่ผู้ขาดแคลนตามอัตราที่ศาสนากำหนด เพื่อชำระจิตใจของผู้บริจาคให้บริสุทธิ์

(๔) การถือศีลอด คือการที่บุคคลละเว้นอาหารและเครื่องดื่ม รวมทั้งการหลับนอนกับภรรยาในช่วงเวลาเดือนรอมฎอน ของทุก ๆ ปี ระหว่างเวลาดวงอาทิตย์ขึ้นจนกระทั่งลับขอบฟ้า

(๖) การประกอบพิธีฮัจญ์ เป็นรูปแบบของการประกอบศาสนกิจต่าง ๆ เป็นการเฉพาะ ณ เมืองมักกะฮ์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย ซึ่งเป็นข้อบังคับเพียงครั้งเดียวในชีวิตมุสลิม

๓.๒ แผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้แบบบูรณาการในทุกมิติ ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๘ – ๒๕๗๐

จากการศึกษาพบว่าแผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้แบบบูรณาการในทุกมิติ ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๘ – ๒๕๗๐ ที่สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (สำนักงาน ป.ป.ส.) และศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนใต้ (ศอ.บต.) ร่วมกันจัดทำ มีวัตถุประสงค์เพื่อลดปัญหายาเสพติดในพื้นที่ เสริมสร้างมิติใหม่ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดผ่านกลไกนอกภาครัฐ และสร้างเอกภาพการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่ และได้ให้ความสำคัญกับการบำบัดฟื้นฟูยาเสพติดผ่านสถาบันศึกษาปอเนาะในพื้นที่ โดยตั้งเป้าหมายให้มีสถาบันปอเนาะที่จดทะเบียนเป็นสถานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดในจังหวัดชายแดนภาคใต้ครบทั้ง ๕ จังหวัด ประกอบด้วย ปัตตานี ยะลา นราธิวาส สงขลา และสตูล ภายในปี พ.ศ. ๒๕๗๐

๓.๓ งานศึกษาด้านการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดผ่านมิตีศาสนาอิสลามจากต่างประเทศ
สรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้

๓.๓.๑ งานศึกษาการบำบัดผู้ติดยาเสพติดด้วยแนวทางของซุฟี (Sufism Healing)
เป็นทางเลือกในการฟื้นฟู ซึ่งผลการศึกษาข้อมูลจากโรงเรียนศาสนาอิสลามที่ใช้แนวทางของซุฟีในการบำบัดผู้ติดยาในประเทศอินโดนีเซียจำนวน ๒ โรงเรียน พบว่า การฟื้นฟูผู้ติดยาเป็นหน้าที่สำคัญของสังคมตามหลักอิสลาม เนื่องจากศาสนาอิสลามห้ามการใช้อยาเสพติดอย่างเด็ดขาด แนวทางของซุฟีในการบำบัดผู้ติดยาเป็นทางเลือกที่ดี เพราะช่วยบำบัดทั้งร่างกายและจิตใจโดยไม่ต้องใช้อยาจึงเป็นทางเลือกที่ปลอดภัยและมีประสิทธิภาพ

๓.๓.๒ งานศึกษาการฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดโดยอิงตามการศึกษาเกี่ยวกับศาสนาอิสลาม :
กรณีศึกษา ณ สถานบำบัด Pondok Tetirah Dzikir Berbah จังหวัดสเลมาน เมืองยอกยาคาร์ตา ประเทศอินโดนีเซีย โดยโทฮา สักซุน มหาวิทยาลัยมุฮัมมาดียะห์ มาลัง ซึ่งผลการศึกษาพบว่า

(๑) มีเหตุผลทางกฎหมาย ศาสนา และจิตวิทยาที่สนับสนุนการใช้การศึกษาอิสลามในการฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด

(๒) รูปแบบการศึกษาอิสลามที่ใช้บำบัดใน Pondok Tetirah Dzikir Berbah ประกอบด้วย การศึกษาเกี่ยวกับศาสนาอิสลาม การเรียนคัมภีร์อัลกุรอาน การละหมาด และกิจกรรมเสริมสร้างจิตวิญญาณซึ่งมุ่งเน้นให้ผู้บำบัดสามารถกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างมีคุณค่า

(๓) อุปสรรคในการบำบัดฟื้นฟูคือ ผู้เข้ารับการบำบัดบางคนขาดแรงจูงใจในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้เข้ารับการบำบัดเอง การขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ด้านศาสนาและการให้คำปรึกษาทางจิตวิทยา และอคติของสังคมที่มีต่ออดีตผู้ติดยาเสพติด ทำให้การกลับคืนสู่สังคมเป็นเรื่องยาก

๓.๔ ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยสถาบันศึกษาปอเนาะ พ.ศ. ๒๕๔๗ สรุปสาระสำคัญ ดังนี้

ข้อ ๓ กำหนดให้ “สถาบันปอเนาะ” หมายความว่า “สถาบันสังคมของชุมชนอิสลามที่เสริมสร้างการเรียนรู้ในทางศาสนาอิสลามและวัฒนธรรมอิสลาม เพื่อเสริมสร้างให้สมาชิกในชุมชนมีความรู้และความประพฤติที่ดีงามในการดำรงชีพอย่างสันติสุขและมีความรับผิดชอบต่อสังคมและประเทศชาติ” ทั้งนี้ สถาบันศึกษาปอเนาะอาจจัดการศึกษาสายสามัญ

ข้อ ๑๒ กรณีที่ผู้เรียนในสถาบันศึกษาปอเนาะเป็นเด็กที่ต้องเข้าเรียนการศึกษาภาคบังคับ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. ๒๕๔๒ ให้โต๊ะครูและผู้ปกครองต้องจัดให้เด็กได้เข้าเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับ หรืออาจพัฒนาพร้อมกับสถานศึกษาอื่นเพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสศึกษาวิชาสามัญในระดับที่สูงกว่าการศึกษาภาคบังคับ

ข้อ ๑๓ สถาบันศึกษาปอเนาะอาจจะพัฒนาให้ผู้เรียนได้ฝึก กอบรมวิชาชีพร่วมกับกระทรวงศึกษาธิการเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีอาชีพและสามารถดำรงชีพได้อย่างมีความสุข

๓.๕ ประกาศคณะกรรมการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไขการจัดตั้งและการรับรองคุณภาพสถานพยาบาลยาเสพติด สถานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. ๒๕๖๕ ซึ่งสถาบันศึกษาปอเนาะที่จะจดทะเบียนเป็นสถานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดให้ถูกต้องตามกฎหมายจะต้องดำเนินการให้เป็นไปตามประกาศฯ ข้างต้น ตามข้อ ๕ สถานฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดซึ่งมีกระบวนการบำบัดพฤติกรรมยาเสพติดและฟื้นฟูสภาพร่างกาย จิตใจ ของผู้ติดยาเสพติดให้กลับคืนสู่สภาพปกติ แต่ไม่รวมถึงขั้นตอนการบำบัดรักษาด้วยยา ประเภทสถานบำบัดฟื้นฟูที่เป็นองค์กรการกุศล

๔. ระเบียบวิธีการศึกษา :

๔.๑ การศึกษาเอกสารแผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้แบบบูรณาการในทุกมิติ ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๘ – ๒๕๗๐ ซึ่งคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (คณะกรรมการ ป.ป.ส.) มีมติเห็นชอบให้ใช้เป็นแผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดฯ ข้างต้น เป็นแนวทางแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เมื่อวันที่ ๑๗ มีนาคม ๒๕๖๘ ที่ผ่านมา

๔.๒ การศึกษารูปแบบการดำเนินงานและปัญหาอุปสรรคของสถาบันศึกษาปอเนาะที่เป็นสถานบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดผ่านมติดศาสนาอิสลามในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ในปัจจุบัน จากการสัมภาษณ์ผู้ดูแลสถาบันศึกษาปอเนาะ ๒ แห่ง คือ ๑) สถานศึกษาปอเนาะบ้านเกาะแลหนัง หมู่ที่ ๓ ตำบลปากบาง อำเภอยะหริ่ง จังหวัดสงขลา (จดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมาย) และ ๒) สถานศึกษาปอเนาะบ้านอู้นไธรัก หมู่ที่ ๑ ตำบลบาโลย อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ทั้งนี้ ปัจจุบันมีสถาบันศึกษาปอเนาะในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้จำนวน ๕๘๐ แห่ง โดยสถาบันศึกษาปอเนาะที่จัดให้มีการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดโดยใช้หลักศาสนาอิสลามมีจำนวน ๖ แห่ง

๔.๓ การศึกษาหลักศาสนาอิสลามที่สถาบันศึกษาปอเนาะที่เป็นสถานบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดผ่านมติดศาสนาอิสลามในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ทั้ง ๒ แห่ง ใช้เป็นหลักการสำคัญในการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด โดยศึกษาจากเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้ดูแลสถาบันศึกษาปอเนาะ

๔.๔ การศึกษาการดำเนินงานของภาครัฐในการส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานของสถานบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดโดยสถาบันศึกษาปอเนาะผ่านมติดศาสนาอิสลามในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ในปัจจุบันโดยการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้อง

๔.๕ การศึกษารูปแบบการดำเนินงานบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดเอกชนจากประเทศอื่นเพื่อเปรียบเทียบกับกรดำเนินงานในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้จากเอกสารต่าง ๆ

๕. บทวิเคราะห์ :

๕.๑ การศึกษารูปแบบการดำเนินงาน หลักศาสนาอิสลาม และปัญหาอุปสรรคของสถานศึกษาปอเนาะในการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดผ่านมติดศาสนาอิสลามในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

๕.๑.๑ รูปแบบการดำเนินงานของสถาบันศึกษาปอเนาะที่เป็นสถานบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดผ่านมติดศาสนาอิสลามในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ จากการศึกษาพบว่า สถาบันศึกษาปอเนาะบ้านเกาะแลหนังและบ้านอู้นไธรักมีการจดทะเบียนเป็นองค์กรการกุศล โดยปอเนาะบ้านเกาะแลหนังจดทะเบียนเป็นสมาคมเมืองดาหลาพัฒนาพี่น้องไทย และปอเนาะบ้านอู้นไธรักจะทะเบียนเป็นมูลนิธิบ้านอู้นไธรัก เพื่อเป็นกลไกกำกับดูแลและบริหารจัดการสถานศึกษาปอเนาะในการบำบัดฟื้นฟูเยาวชนที่ติดยาเสพติด มุ่งเน้นใช้งบประมาณที่ผู้ปกครองของผู้ติดยาเสพติดจ่ายรายเดือนเพื่อเป็นค่าใช้จ่าย ๔,๐๐๐ บาทต่อคนต่อเดือน แยกเป็นค่าใช้จ่ายภาคบังคับสำหรับเป็นค่าอาหาร ๒,๕๐๐ บาท และมีค่าใช้จ่ายภาคสมัครใจตามกำลังของครอบครัว เดือนละ ๑,๕๐๐ บาท เพื่อเป็นค่าขนมให้กับบุตรหลานที่เข้ารับการบำบัดฟื้นฟู

สำหรับแนวทางการดำเนินงานของปอเนาะทั้ง ๒ แห่ง พบว่า มีการแบ่งขั้นตอนการดำเนินงานออก ๓ ขั้นตอนคล้าย ๆ กัน ประกอบด้วย

(๑) ขั้นตอนการคัดกรองเยาวชนก่อนเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู ปอเนาะบ้านเกาะแลหนังจะอาศัยกลไกชุมชนโดยผู้นำท้องที่ ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และเครือข่ายจิตอาสาในชุมชน ร่วมกันคัดกรองเยาวชนที่ติดยาเสพติดเพื่อส่งให้สถาบันปอเนาะบ้านเกาะแลหนังดำเนินการฟื้นฟูฯ ตามขั้นตอน โดยสถาบันปอเนาะบ้านเกาะแลหนังจะซักถามประวัติก่อนเข้ารับการบำบัด ขณะที่ปอเนาะบ้านอู้นไธรักจะอาศัยผู้นำท้องที่ ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือผู้นำท้องถิ่น และครอบครัวของเยาวชนที่ติดยาเสพติด นำเยาวชนมาที่สถาบัน

ปอเนาะบ้านอุ้นไอรักเพื่อให้ข้อมูลประกอบการคัดกรองและให้ความยินยอมเพื่อเข้ารับการฟื้นฟูจากสถาบันปอเนาะบ้านอุ้นไอรัก โดยชุมชนไม่ได้มีส่วนร่วมในการคัดกรองเยาวชนที่ติดยาเสพติดแต่อย่างใด

ปอเนาะบ้านเกาะแลหนัง

ปอเนาะบ้านอุ้นไอรัก

(๒) ขั้นตอนระหว่างเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู ปอเนาะบ้านเกาะแลหนังจะแบ่งผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูออกเป็น ๔ กลุ่ม ได้แก่ ๑) กลุ่มต้องซ่อม ๒) กลุ่มต้องสร้าง ๓) กลุ่มต้องเสริม และ ๔) กลุ่มต้องรักษา ซึ่งจะแยกเยาวชนที่มีความรู้ในด้านศาสนาอิสลามและความรู้วิชาสามัญในระดับที่แตกต่างกันออกไป เพื่อให้ง่ายต่อการเข้าสู่ระบบการบำบัดฟื้นฟูของปอเนาะบ้านเกาะแลหนัง ขณะที่ปอเนาะบ้านอุ้นไอรัก จะแยกผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูออกเป็น ๖ กลุ่ม ได้แก่ ๑) กลุ่มผู้เพิ่งเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู ๒) กลุ่มเยาวชนอายุไม่เกิน ๒๐ ปี ๓) กลุ่มผู้ป่วยจิตเวช และกลุ่มที่ ๔) – ๖) เป็นกลุ่มทั่วไป โดยทั้งสองปอเนาะจะมีตารางกิจกรรมที่เป็นกิจวัตรประจำวันระหว่าง ๐๕.๐๐ – ๒๒.๐๐ น. ที่มุ่งเน้นให้เรียนหลักศาสนาอิสลามควบคู่กับการสร้างความแข็งแรงของร่างกายและการขัดเกลาจิตใจ โดยจะมีการละหมาดวันละ ๕ เวลา การอ่านและอธิบายคัมภีร์อัลกุรอาน หลังการละหมาด การออกกำลังกาย กิจกรรมพูดคุยให้กำลังใจ การฝึกอาชีพ การศึกษาสายสามัญ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) ซึ่งจะมีเฉพาะที่ปอเนาะเกาะแลหนัง และการให้ความสำคัญกับการฝึกระเบียบวินัยตั้งแต่ตื่นนอนจนกระทั่งเข้านอน โดยปอเนาะบ้านเกาะแลหนังกำหนดระยะเวลาการบำบัดฟื้นฟูไว้อย่างน้อย ๔๕ วัน ขณะที่ปอเนาะบ้านอุ้นไอรักกำหนดระยะเวลาการบำบัดฟื้นฟูไว้อย่างน้อย ๔ เดือน

ปอเนาะบ้านเกาะแลหนัง

ปอเนาะบ้านอุ้นไอรัก

(๓) ขั้นตอนการติดตามภายหลังการบำบัดฟื้นฟู ปอเนาะบ้านเกาะแลหนังมีเครือข่ายจิตอาสาในพื้นที่คอยติดตามและให้กำลังใจแก่ผู้ที่เคยผ่านการบำบัดฟื้นฟูแล้วอย่างต่อเนื่องเพื่อให้สามารถกลับคืนสู่สังคมได้อย่างมั่นใจ รวมถึงเฝ้าระวังไม่ให้กลับไปเสพยาเสพติดซ้ำอีก ขณะที่ปอเนาะบ้านอุ้นไอรักไม่มีกลไกติดตามประเมินผลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดภายหลังกลับคืนสู่สังคมอย่างเป็นระบบ

๕.๑.๒ หลักศาสนาอิสลามที่เป็นสถานบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดผ่านมติดศาสนาอิสลามในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ จากการศึกษาพบว่า หลักคิดของสถาบันศึกษาปอเนาะทั้ง ๒ แห่ง ที่เกี่ยวข้อง

กับศาสนาอิสลามที่สำคัญ คือ การเสพยาและเกี่ยวข้องกับยาเสพติดนั้นผิดต่อบทบัญญัติศาสนาอิสลามอย่างชัดเจนและเป็นความผิดบาป โดยสาเหตุสำคัญที่ทำให้เยาวชนติดเสพยาเสพติดคือ ตัวเยาวชนที่ติดยาเสพติดเองขาดความอดทนต่ออำนาจแห่งความชั่วหรือชั้ยตอนหรือซาตานหรือมารที่มาในรูปของยาเสพติดชนิดต่าง ๆ จึงต้องตกเป็นเหยื่อการการเสพยาเสพติด เยาวชนกลุ่มนี้จะทำตัวห่างศาสนาไปเรื่อย ๆ

ด้วยเหตุนี้ สถาบันปอเนาะทั้ง ๒ แห่ง จึงเห็นว่าการนำหลักศาสนาอิสลามมาใช้บำบัดฟื้นฟูเยาวชนที่ติดยาเสพติดน่าจะช่วยแก้ปัญหาข้างต้นและนำเยาวชนกลับมาใกล้ชิดศาสนาได้ โดยหลักของศาสนาอิสลามที่นำมาใช้ คือ หลักศรัทธา ๖ ประการ และหลักปฏิบัติ ๕ ประการ นอกจากนี้ ยังชี้ให้เห็นความสำคัญต่อการเข้าใกล้หลักหลักการของศาสนาอิสลามซึ่งจะทำให้เยาวชนมีความเข้มแข็งและมั่นคงทางจิตใจสามารถเอาชนะต่อการติดยาเสพติดได้ อาทิ การสอนให้เคารพและยำเกรงอัลลอฮ์ การสอนให้ศรัทธาและรักในการอ่านคัมภีร์อัลกุรอาน การสอนให้ละหมาดตรงเวลาวันละ ๕ ครั้งอย่างเคร่งครัด ทั้งนี้ กระบวนการบำบัดฟื้นฟูตามหลักการของศาสนาอิสลามจะดำเนินการควบคู่กับการฝึกให้เป็นคนมีระเบียบวินัย การออกกำลังกายเพื่อรักษาและฟื้นฟูสภาพร่างกาย รวมทั้งการฝึกทักษะอาชีพตามความสนใจหรือตามความถนัดของแต่ละคนด้วย

คัมภีร์อัลกุรอาน

คัมภีร์อัลกุรอาน

๕.๑.๓ ปัญหาและอุปสรรค ผลการศึกษาพบว่า

(๑) ปัญหาเชิงปฏิบัติ ปอเนาะบ้านเกาะแลหนังกำหนดระยะเวลาที่ต้องเข้ารับการฟื้นฟูเพียง ๔๕ วัน ทำให้การจัดฝึกทักษะวิชาชีพให้กับเยาวชนระหว่างการฟื้นฟูมีข้อจำกัดและขาดความต่อเนื่อง ขณะที่ปอเนาะบ้านอุ้นไอรักมีปัญหาค่าใช้จ่ายของสถานที่เมื่อเทียบกับจำนวนเยาวชนที่เข้ารับการบำบัดประมาณ ๘๐๐ คนในปัจจุบัน นอกจากนี้ยังมีปัญหาค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการโดยเฉพาะค่าไฟฟ้า การจัดฝึกอบรมอาชีพที่ยังไม่สามารถจัดให้มีวิทยากรหรือเจ้าหน้าที่รัฐมาช่วยฝึกทักษะให้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

(๒) ปัญหาเชิงนโยบาย ปอเนาะบ้านเกาะแลหนังมีปัญหากลับมาเสพยาซ้ำของเยาวชนที่ผ่านการฟื้นฟูแล้วประมาณร้อยละ ๒๐ - ๓๐ และภาระค่าใช้จ่ายของผู้ปกครองระหว่างที่บุตรหลานเข้ารับการฟื้นฟู ขณะที่ปอเนาะบ้านอุ้นไอรักมีปัญหามุมชนขาดการมีส่วนร่วมในการคัดกรองเยาวชนที่ติดยาเสพติดเข้าสู่กระบวนการบำบัดฟื้นฟูและการติดตามประเมิน การกลับมาเสพยาซ้ำของเยาวชนที่ผ่านการฟื้นฟูแล้วประมาณร้อยละ ๒๐ - ๓๐ การขาดการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐต่อเนื่อง และภาระค่าใช้จ่ายของผู้ปกครองระหว่างที่บุตรหลานเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู

๕.๒ การศึกษาการดำเนินงานของภาครัฐในการส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานของสถาบันบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดเอกชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ในปัจจุบัน ผลการศึกษาพบว่า

๕.๒.๑ การจัดทำแผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้แบบบูรณาการในทุกมิติ ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๘ – ๒๕๗๐ โดยสำนักงาน ป.ป.ส. ภาค ๙ ศอ.บต. ร่วมกับภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนร่วมกันจัดทำขึ้น เพื่อเป็นแนวทางใหม่ที่มุ่งเน้นให้สถาบันศึกษาปอเนาะในพื้นที่เป็นสถานบำบัดฟื้นฟูให้แก่เยาวชนที่ติดยาเสพติดในพื้นที่ผ่านมัสยิดศาสนาอิสลาม และใช้พลังของจิตอาสาที่อยู่นอกภาครัฐร่วมกับชุมชนเป็นพลังสำคัญในการขับเคลื่อนกระบวนการแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน ปัจจุบันได้สร้างจิตอาสาทำงานในชุมชนแล้วมากกว่า ๓,๐๐๐ คน และให้ความรู้แก่เยาวชนกลุ่มเสี่ยงในพื้นที่ให้ตระหนักถึงความสำคัญของภัยยาเสพติดแล้วมากกว่า ๕,๐๐๐ คน

๕.๒.๒ การสนับสนุนงบประมาณและทรัพยากรให้กับปอเนาะบ้านเกาะแลหนัง โดยในปี พ.ศ. ๒๕๖๗ กองทุนป้องกัน ปรามปราม และแก้ไขปัญหายาเสพติด ได้สนับสนุนโครงการปรับปรุง ซ่อมแซมสถานที่ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดภาคประชาชน เป็นเงินจำนวน ๔,๕๕๗,๒๙๖ บาท และในปี พ.ศ. ๒๕๖๗ ศอ.บต. ได้สนับสนุนงบประมาณครั้งหนึ่ง จำนวน ๒,๐๐๐ บาทต่อคน เพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายของในการเข้ารับ การฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด ตำบลละ ๒ คน รวมจำนวน ๑๒๐ คน และสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสงขลา ให้คำปรึกษาแนะนำด้านสาธารณสุข และได้ตรวจประเมินการจัดตั้งเป็นสถานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ประเภทองค์กรการกุศลอย่างถูกต้องตามกฎหมายเมื่อวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๗

๕.๒.๓ การสนับสนุนงบประมาณและทรัพยากรให้กับปอเนาะบ้านอุ้นไอรัก โดยในปี พ.ศ. ๒๕๖๒ กอ.รมน.ภาค ๔ สน. สนับสนุนระบบสูบน้ำบาดาล และปี พ.ศ. ๒๕๖๘ ศอ.บต. ประสานพลังงานจังหวัดยะลา (ผู้ช่วยเลขาธิการ ศอ.บต. กระทรวงพลังงาน) อำนวยความสะดวกการติดตั้งโซลาเซลล์เพื่อลดค่าใช้จ่ายด้านพลังงาน และสาธารณสุขจังหวัดปัตตานีให้คำปรึกษาแนะนำด้านสาธารณสุขและตรวจประเมินเพื่อจัดตั้งเป็นสถานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดให้ถูกต้องตามกฎหมาย

การสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่สาธารณสุขจังหวัดปัตตานี

การหารือผู้แทนกระทรวงพลังงาน (พลังงานจังหวัด)

๖. สรุปและข้อเสนอแนะ :

๖.๑ สรุปผลการศึกษา

การบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดกลุ่มเยาวชนโดยสถาบันศึกษาปอเนาะผ่านมัสยิดศาสนาอิสลามในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นทางเลือกหนึ่งที่ครอบครัวของผู้ติดยาเสพติดนำเยาวชนที่ติดยาเสพติดมาเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู เนื่องจากเป็นการลดความเสี่ยงต่อการถูกจับกุมในคดียาเสพติดและต้องเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูในสถานบำบัดฟื้นฟูของรัฐ ซึ่งจะทำให้ต้องห่างไกลครอบครัว ไม่ได้ศึกษาต่อเนื่อง และห่างไกลหลักศาสนาอิสลามซึ่งเป็นหลักการสำคัญในการดำเนินชีวิตของมุสลิมที่ดี นอกจากนี้ การที่สถาบันศึกษาปอเนาะนำหลักศาสนาอิสลามมาใช้ในการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดยังสอดคล้องกับบริบทสังคมของพื้นที่ประชาชนส่วนใหญ่

นับถือศาสนาอิสลามด้วย และเชื่อมั่นว่าเมื่อบุตรหลานของตนผ่านการบำบัดฟื้นฟูแล้วจะกลับมาใกล้ชิดกับศาสนามากขึ้น จะสามารถเลิกลาเสพติดได้ และกลับสู่สังคมอย่างมั่นใจ

จากการศึกษาพบว่า ปัจจุบันในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มีสถาบันศึกษาปอเนาะเพียงแห่งเดียว คือ สถานศึกษาปอเนาะบ้านเกาะแลหนัง จังหวัดสงขลา ที่จัดเป็นเป็นสถานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ถูกต้องตามกฎหมายตามประกาศคณะกรรมการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไขการจัดตั้งและการรับรองคุณภาพสถานพยาบาลยาเสพติด สถานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. ๒๕๖๕ และสามารถเป็นต้นแบบ (Model) ของสถานบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด โดยสถาบันศึกษาปอเนาะตามหลักการศาสนาอิสลามให้กับสถานศึกษาปอเนาะอื่น ๆ ให้พื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมถึงจังหวัดอื่นที่มีชุมชนมุสลิมทั่วประเทศ โดยมีแนวทาง ขั้นตอน และรูปแบบการดำเนินงาน ตลอดจนการนำหลักศาสนาอิสลามมาใช้ประกอบการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด ดังนี้

(๑) การจัดตั้งสถาบันศึกษาปอเนาะและจดทะเบียนเป็นสถานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ที่ถูกต้องตามกฎหมาย ประกอบด้วย ๓ ขั้นตอน คือ

(๑.๑) ขั้นตอนการจดทะเบียนเป็นสถานศึกษาปอเนาะ ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยสถาบันศึกษาปอเนาะ พ.ศ. ๒๕๖๗ โดยแจ้งขอจดทะเบียนจัดตั้งเป็นสถานศึกษาปอเนาะ ณ สำนักงาน การศึกษาเอกชนอำเภอ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงศึกษาธิการ

(๑.๒) ขั้นตอนการจดทะเบียนเป็นองค์กรการกุศล (สมาคมหรือมูลนิธิ) โดยแจ้งขอจดทะเบียนได้ ณ ที่ว่าการอำเภอ (ที่สถาบันศึกษาปอเนาะตั้งอยู่) กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย เพื่อยื่นจดทะเบียนจัดตั้งเป็นสถานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดถูกต้องตามกฎหมายต่อไป

(๑.๓) ขั้นตอนการจดทะเบียนเป็นสถานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดถูกต้องตามกฎหมาย ตามประกาศคณะกรรมการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดฯ พ.ศ. ๒๕๖๕ โดยแจ้งขอจดทะเบียนที่สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด(ที่สถาบันศึกษาปอเนาะตั้งอยู่) กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข

(๒) การดำเนินงานของสถานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดโดยสถาบันศึกษาปอเนาะตามหลักการศาสนาอิสลาม โดยมีรูปแบบการดำเนินงานแยกเป็น ๓ ขั้นตอน คือ

(๒.๑) ขั้นตอนการคัดกรองเยาวชนก่อนเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู โดยอาศัยกลไกการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยผู้นำท้องที่ ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำและเครือข่ายจิตอาสาในชุมชน ร่วมกันคัดกรองเยาวชนที่ติดยาเสพติดเพื่อส่งให้สถาบันปอเนาะดำเนินการฟื้นฟู

(๒.๒) ขั้นตอนระหว่างเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู มีการแบ่งกลุ่มผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูออกเป็นกลุ่มต่าง ๆ เพื่อสะดวกต่อการบำบัดฟื้นฟู มีกิจกรรมประจำวันที่มีมุ่งเน้นให้เรียนหลักศาสนาอิสลามควบคู่กับการสร้างความแข็งแรงของร่างกายและการขัดเกลาจิตใจ โดยใช้กระบวนการกลุ่มในทำกิจกรรมทางศาสนาพร้อมกัน รวมทั้งมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมสนับสนุนการบำบัดฟื้นฟูตามภารกิจที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การฝึกอาชีพ โดยสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน กระทรวงแรงงาน การศึกษาสายสามัญ กศน. โดยกรมส่งเสริมการเรียนรู้ กระทรวงศึกษาธิการ และการให้คำปรึกษาทางจิตวิทยาและส่งตัวผู้เข้ารับการบำบัดที่มีอาการทางจิตเวชเข้ารับการรักษาตัวที่โรงพยาบาลของรัฐ กระทรวงสาธารณสุขอย่างต่อเนื่อง

(๒.๓) ขั้นตอนการติดตามภายหลังการบำบัดฟื้นฟู ใช้กลไกการมีส่วนร่วมของชุมชนซึ่งเป็นเครือข่ายจิตอาสาในพื้นที่คอยติดตามและให้กำลังใจแก่ผู้ที่ผ่านการบำบัดฟื้นฟูอย่างต่อเนื่องเพื่อให้สามารถกลับคืนสู่ชุมชนและสังคมได้อย่างมั่นใจ รวมถึงเฝ้าระวังไม่ให้เกิดกลับไปเสพยาเสพติดซ้ำ

(๓) การนำหลักศาสนาอิสลามมาใช้ประกอบการบำบัดฟื้นฟู คือ หลักศรัทธา ๖ ประการ และหลักปฏิบัติ ๕ ประการ และเสริมด้วยหลักคุณธรรมซึ่งผู้นับถือศาสนาอิสลามพึงใช้ในการดำเนินชีวิตตาม คัมภีร์อัลกุรอานเพื่อการเป็นมุสลิมที่ดี

นอกจากนี้ จากการศึกษายังพบว่า มีปัญหาการกลับมาเสพยาเสพติดซ้ำของเยาวชนบางกลุ่ม เนื่องจากต้องกลับไปใช้ชีวิตในสิ่งแวดล้อมเดิมและจิตใจไม่เข้มแข็งที่จะดำเนินการตามหลักศรัทธาของศาสนาอิสลามอย่างต่อเนื่อง ขณะที่การดำเนินงานของสถาบันศึกษาปอเนาะทั้งสองแห่ง ยังขาดการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานรัฐอย่างต่อเนื่องเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานให้มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ทั้งนี้ ปัจจุบันในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มีเพียงสถาบันศึกษาปอเนาะบ้านเกาะแลหนัง จังหวัดสงขลา ที่จดทะเบียนเป็นสถานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งรัฐควรผลักดันให้เป็นสถานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดต้นแบบให้กับสถานศึกษาปอเนาะอื่นที่มีความพร้อมทั้งในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้และจังหวัดอื่นที่มีชุมชนมุสลิมทั่วประเทศที่ใช้หลักศาสนาอิสลามมาใช้ในการบำบัดฟื้นฟู และชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขป้องกันและปัญหายาเสพติดในพื้นที่อย่างแท้จริง

๖.๒ ข้อเสนอแนะ

๖.๒.๑ ควรสนับสนุนให้สถาบันศึกษาปอเนาะบ้านเกาะแลหนังที่จดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมายเป็นต้นแบบสถานบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดโดยสถาบันศึกษาปอเนาะตามหลักการศาสนาอิสลามให้กับสถานศึกษาปอเนาะอื่นทั่วประเทศ พร้อมทั้งจัดทำคู่มือการดำเนินงานของสถานบำบัดฟื้นฟูและผู้ปฏิบัติงานในสถานบำบัดฟื้นฟูให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน รวมถึงภาครัฐพิจารณาสนับสนุนงบประมาณในส่วนที่เกี่ยวข้อง

๖.๒.๒ ควรกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการตรวจประเมินสถานศึกษาปอเนาะเพื่อเป็นสถานฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน

๖.๒.๓ ควรให้สถานศึกษาปอเนาะที่เป็นสถานบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดร่วมกับ ครอบครัวจิตอาสาในชุมชน ผู้นำท้องที่ท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง วางระบบและสร้างกลไกการคัดกรองเยาวชนที่ติดยาเสพติดเพื่อนำตัวเข้าสู่การบำบัดฟื้นฟูและการติดตามประเมินผลอย่างเป็นระบบ

๖.๒.๔ ควรให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องพิจารณาสนับสนุนงบประมาณและทรัพยากรให้กับสถานศึกษาปอเนาะที่เป็นสถานบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดตามความจำเป็นอย่างต่อเนื่อง อาทิ การอุดหนุนงบประมาณรายหัวผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูร่วมกับครอบครัวผู้เข้ารับการบำบัดในลักษณะโครงการคนละครึ่ง การจัดการค่าสาธารณูปโภคต่าง ๆ ตลอดจนการจัดการศึกษา กศน. การฝึกอาชีพ

๖.๒.๕ ควรสนับสนุนให้มีการทดลองหรือนำร่องรูปแบบการบำบัดยาเสพติดรูปแบบใหม่ โดยไม่ต้องแยกผู้ติดยาเสพติดออกจากครอบครัวและชุมชน รวมถึงการนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) มาใช้ ในการวิเคราะห์เพื่อกำหนดโปรแกรมการป้องกันและบำบัดฟื้นฟูให้เหมาะสมแบบรายบุคคล

๗. บรรณานุกรม (อ้างอิง) :

๗.๑ คัมภีร์อัลกุรอานฉบับแปลไทย

๗.๒ แผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้แบบบูรณาการในทุกมิติ ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๘ – ๒๕๗๐

๗.๓ งานศึกษาการบำบัดผู้ติดยาเสพติดด้วยแนวทางของซูฟี (Sufism Healing) เป็นทางเลือกในการฟื้นฟูประเทศอินโดนีเซีย

๗.๔ งานศึกษาการฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดโดยอิงตามการศึกษาเกี่ยวกับศาสนาอิสลาม : กรณีศึกษา ณ สถานบำบัด Pondok Tetirah Dzikir Berbah จังหวัดสเลมาน เมืองยอกยาคาร์ตา ประเทศอินโดนีเซีย

บรรณานุกรม

บรรจง บินกาซัน, คัมภีร์ อัล-กูรอ่านฉบับแปลไทย, (ศูนย์หนังสืออิสลาม กรุงเทพฯ ๒๕๓๙)

แผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้แบบบูรณาการ
ในทศวรรษที่ ๒๕๖๘ – ๒๕๗๐, สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด และ
ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนใต้, ๒๕๖๘

Andri Winjaya Laksana, Hartiwiningsih Hartiwiningsih, Hari Purwadi & Anis Mashdurohatun, 'THE SUFISM HEALING AS AN ALTERNATIVE REHABILITATION FOR DRUG ADDICTS AND ABUSERS' (2023) Qudus International Journal of Islamic Studies (QIJIS) Volume 11, Number 1, 2023 : 149-176

Toha Machsun, 'Drug Rehabilitation Based on Islamic Religious Education: Case Study at Pondok Tetirah Dzikir Berbah Rehabilitation Institution, Slrman Yogyakarta '(2019) Advances in Social Science, Education and Humanities Research, volume 349. 6th International Conference on Community Development (ICCD 2019): 623-626

ภาคผนวก

ข้อมูลประกอบ ได้แก่ สรุปประเด็นจากการสัมภาษณ์สถานศึกษาปอเนาะ
และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

